עָנְבֵי תְּאֵלָא – ענבי גפן המודלת על גבי עץ דקל, בְּמַיִם.
לַחֲזָוֵיהּ – לשחין, לַיְתֵי שֵׁב חִיטֵּי אַרְזָנֵיָתָא – יביא שבע חיטים גסים, וְנִיקְלִינְהוּ אַמְּרָא חֲדָתָא – ויקלה אותם על ברזל של מעדר חדש, וְנָפֵיק מִשְּׁחָא מִנַּיְיהוּ וְנֵישׁוּף – עד שיצא מהם שמן, וימשחנו על השחין. מספרת הגמרא, רַב שִׁימִי בַּר אַשֵׁי, עֲבַד לֵיהּ לְהַהוּא עוֹבֵד כּוֹכָבִים לְרַבֵּהּ אַחַר – הכין רפואה זו לעובד כוכבים לחולי הצרעת, וְאִיתַּסִּי – ונרפא על ידי כך.
אָמַר שְׁמוּאֵל, הַאי מַאן דְּמָחֵי לֵיהּ בַּאֲלוֹנְכִי דְּפַרְקָאֵי – מי שהכוהו ברומח של פרסיים, שמצרפין אותו במי סם המוות וממיתים בו אדם, מֵיחֲיֵא לֵא חָיֵי – לא יחיה אחר מכה זו. אַדְּהָכִי וְהָכִי – בינתיים עד מותו, נִיפְּחוּ לֵיהּ בִּשְׂרָא שְׁמִינָא אֲנוּמְרֵי וְחַמְרָא חֲיָא – יאכילו אותו בשר שמן העשוי על גחלים ויין חי, אֶפְשָׁר דְּחָיֵי – פּוּרְתָּא וּמְפַגַּר אַבֵּיתֵיהּ – יתכן שיחיה מעט, ויספיק לצוות לבני ביתו.
אָמַר רַב אִידִי בַּר אָבִין, הַאי מַאן דְּכָלַע זִיבּוּרָא מֵיחֲיֵא לֵא חָיֵי – מי שבלע צירעה לא יחיה. אַדְּהָכִי וְהָכִי – בינתיים עד מותו, נְשַׁקֵּה אוֹתָהּ רְבִיעִית חוּמֶץ חָזָק, אֶפְשָׁר דְּחָיֵי – פּוּרְתָּא וּמְפַגַּר לְבֵיתֵיהּ – יתכן שיחיה מעט ויספיק לצוות לבני ביתו.
אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, אֲכַל בְּשַׂר שׁוֹר בְּיָרק הנקרא לֶפֶת, וְלָן בַּחוּץ תחת הלְּבָנָה בְּלֵילֵי אַרְבָּעָה עָשָׂר אוֹ חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּתִקּוּפַת תַּמּוּז, אִחֲזָתְהוּ חולי הנקרא אֲחִילוּ [לְהלן תפרש הגמרא מהו חולי זה].
דבר נוסף המביא לידי חולי זה: תָּנָא, וַהֲמַמְלֵא בְּרֵיסוֹ מִכָּל דָּבָר שמתוק לחיכו, אִחֲזָתְהוּ חולי הנקרא אֲחִילוּ. אָמַר רַב פָּפָּא, אֲפִילּוּ מֻתָּמְרֵי – תמרים. שואלת הגמרא, פְּשִׁיטָא. משיבה הגמרא, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא, הוֹאִיל וְאָמַר מָר שֶׁתָּמְרֵי הֵינָם מַשְׁקָעַן – משביעות, וּמְשַׁחֲנָן – מחממות, וּמְשַׁלְשְׁלָן – משלשלות, וּמְאַשְּׁרָן – ונותנות כח, וְלֹא מְפַגְּנָן – ומאידך אינם מענגות את האוכלם להביאו לידי איסטניסיות אף שטעמם מתוק, אֵימָא לֹא – שמא אינם בכלל אלו שאכילה מרובה מהם מביאה לידי חולי זה, קָא מַשְׁמַע לָן.
מבררת הגמרא, מַאי אֲחִילוּ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֵשׁ שֶׁל עֲצָמוֹת. מַאי – ומהו אֵשׁ שֶׁל עֲצָמוֹת. אָמַר אַבָּיֵי, אֵשׁ גַּרְמֵי – חולי הקדחת. מַאי אַסְוּתֵיהּ – מהי רפואתו של חולי זה. אָמַר אַבָּיֵי, אָמְרָה לִי אֵם [– אומנתי], כּוּלְּהוּ שַׁקְיָנֵי – כל המשקים ששותה אדם לרפואתו, יש להם מנין ימים שיש לשתותם, יש שניטלין תְּלָתָא – שלשה ימים, ויש שניטלין שִׁבְעָא ימים, וּתְרֵיסָר – ויש ששנים עשר יום. וְהַאי – אולם התרופה לחולי זה כמו שיבואר בסמוך, יטול עַד דִּמְתַּבֵּי – עד שיעזבנו החולי. וחילוק נוסף, שבּוּלְּהוּ שַׁקְיָנֵי אַלְיְבָא רֵיקָנָא – כל המשקין ניטלים כאשר 'ליבו ריק', כלומר, כריסו ריקה. וְהַאי – אולם משקין הניטלים לצורך חולי זה, שעת נטילתן היא בְּתַר דְּאָכֵל וְשָׁתֵי וְעָיֵיל לְבֵית הַכִּסֵּא וְנָפֵיק וּמָשֵׁי יָדֵיהּ – לאחר שאכל ושתה ונפנה לבית הכסא ויצא ורחץ ידיו. וּלְרפואתו מַיְיתֵי לֵיהּ בּוּנָא דְּשַׁתְיָתָא דְּטַלְפָּחֵי – יביאו לו מלוא אגרוף מן מאכל העשוי מקמח עדשים ומלח, וּבוּנָא דְּחַמְרָא עָתִיקָא – ומלוא אגרוף יין ישן, וְנִיגְבְּלִינְהוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי וְנֵיכּוֹל – יערבם זה בזה ויאכלם. וְנֵיכְרוֹךְ בְּסָדִינֵיהּ וְנֵינְגֵיהּ – לאחר מכן יעטוף גופו בסדינים ויישן, וְלֵיבָא דִּנְקָמֵיהּ עַד דְּקָאֵי מְנַפְּשִׁישׁ – ואיש לא יעירנו משנתו עד שיקום מעצמו, ששינה זו טובה עבורו שמזיע בתוכם, וְכִי קָאֵי – וכאשר יקום, לִישְׁקְלֵיהּ לְסָדִינֵיהּ מִינֵיהּ – יטלו הסדינים ממנו, וְאִי לֹא – שאם לא יעשו כן, הֲדַר עֵילָוֵיהּ – תחזור עליו המחלה.
עד כה עסקה הגמרא ברפואות לחולאים שונים. מכאן ואילך מובאות עיצות לשמירת הגוף:
אָמַר לֵיהּ אֵלִיָּהוּ הנביא לְרַבִּי נָתָן, אֲכוֹל כדי מילוי שְׁלִישׁ מחלל הכרס, וכן שְׁתֵה כדי שְׁלִישׁ מהכרס, וְהַנַּח שְׁלִישׁ ריק, כדי שֶׁלְּכִשְׁתִּבְעוֹם אז תַּעֲמוֹד עַל מִילּוּאֲךָ – תהיה בטנך מלאה, שהרי שני שליש מלאים באכילה ושתיה, והשליש הנוסף יתמלא מחמת הכעס. שאם תמלא כריסך לגמרי, הרי שאם תכעוס, תתנפח הכרס ותיבקע.
תָּנֵי רַבִּי חִיָּיא, הָרוֹצֶה שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי חוֹלִי מֵעַיִים, יזהר בדברים אלו, יֶהֱא רָגִיל בְּטִיבּוּל מאכליו בחומץ, או טיבול פיתו ביין, קַיִץ וְחוֹרֶף. וכן סְעוּדָתְךָ שֶׁהֲנָאָתְךָ מֻמְּנָה וערֵיבה היא לך, מְשׁוֹךְ יָדְךָ הֵימֶנָּה ואל תמלא בה את כריסך. וְאַל תַּשְׁהֶה עַצְמְךָ בְּשָׁעָה שֶׁאַתָּה צָרִיךְ לְנַקְּבֶיךָ, אלא התפנה מיד לעשות צרכיך.
אָמַר מַר עוּקְבָא, הַאי מַאן דְּשָׁתֵי טִילָּא חִיוָּרָא – מי ששותה מין יין לבן רע, אַחֲזָתְהוּ וִיתָק – חולשה. וכעין זה אָמַר רַב חִסְדָּא, שִׁיתִּין מִינֵי חַמְרָא חָווּ – ששים מיני יין יש, מְעַלְיָא דִּכּוּלְּהוּ סוּמָקָא רִיחֲנָא – הטוב שבכולם, הוא יין אדום שריחו טוב. גְּרִיעָא דִּכּוּלְּהוּ טִילָּא חִיוָּרָא – הגרוע שבכולם, הוא יין לבן רע.
אָמַר רַב יְהוּדָה, הַאי מַאן דְּיָתִיב בְּצַפְרָנֵי נִיסָן נָפֵי נוּרָא – מי שיושב בבקרים של ימי חודש ניסן אל מול האש, וְשַׁייף מִשְׁחָא וְנָפֵיק וְיָתִיב בְּשִׁמְשָׁא – ומושח עצמו בשמן, ויוצא ויושב בשמש, אַחֲזָתְהוּ וִיתָק – חולשה.
תָּנוּ רַבָּנָן, הִקִּיז דָּם וְלאחר מכן שִׁימֵשׁ מִטָּתוֹ, חַוִּירִין לוֹ בָּנִים וְיִתְקְנִין – חלשים. ואם הִקִּיזוּ שְׁנֵיהֶם, וְשִׁימְּשׁוּ, חַוִּירִין לָהֶן בָּנִים בַּעֲלֵי רַאֲתָן – חלשים ביותר מחמת מין שרץ שיש להם במוחם. אָמַר רַב פָּפָּא, לֹא אָמְרָן, אֶלָּא דְּלֵית טָעֵים מִידֵּי – כשלא טעם כלום בין הקזה לתשמיש. אֲבָל טָעֵים מִידֵּי, לֵית לָן בָּהּ, ואינו מזיק לולד.
אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא, בָּא מִן הַדֶּרֶךְ וְשִׁימֵשׁ מִטָּתוֹ, חַוִּירִין לוֹ בָּנִים וְיִתְקְנִין.
תָּנוּ רַבָּנָן, הַבָּא מִבֵּית הַכִּסֵּא, אַל יְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ עַד שֶׁיִּשְׁהֶה שִׁיעוּר הליכת חֲצִי מִיל, מִפְּנֵי שֶׁשֵּׁד בֵּית הַכִּסֵּא מְלַוֵּהוּ עַמּוֹ. וְאִם שִׁימֵשׁ, חַוִּירִין לוֹ בָּנִים נְכָפִים – לוקים בחולי הגורם לנפילה.
תָּנוּ רַבָּנָן, הַמְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ מְעוּמָּד, אוֹחֲזָתְהוּ עֲוִית – חולי המביאו לידי רתת. מְיוּשָׁב, אוֹחֲזָתְהוּ דְּלַדְיָא – חולי של נפיחות הבטן. וכן אם הִיא מְלֻמַּעֲלָה וְהוּא מְלֻמָּטָּה, אוֹחֲזָתְהוּ דְּלַדְיָא. מבררת הגמרא, מַאי רפואתו של דְּלַדְיָא. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, סַם רפואתו של חולי דְּלַדְיָא הוא דְּדַדְרָא. וּמַאי דְּדַדְרָא, אָמַר אַבָּיֵי, מוֹרִיקָא דְּחוֹחֵי – כרכום הגדל בגדר העשוי מקוצים. רַב פָּפָּא, אָלִים וּבָלַע לֵיהּ – לעס ובלע רפואה זו, ואילו רַב פָּפָּא, אָלִים וְשָׁדֵי לֵיהּ – לעס וזרקה.
אָמַר אַבָּיֵי, מִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ, כלומר, מי שאין בו כח לשמש מיטתו, לֵיתֵי תִּלְתָּא קְפֵיזֵי – יביא שלשה כלים [בני ג' לוגין כל אחד] עם קוּרְטְמֵי דְּחוֹחֵי – כרכום הגדל בקרקע מזובלת בזבל הצאן, וְנִידּוּקְנְהוּ – יכתשם הדק, וְנִישְׁלְקִינְהוּ בַּחֲמָרָא וְנִישְׁתֵּי – ויבשלם ביין וישתה. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הַן הֵן הַחֲזִירוּנִי לְנַעֲרוּתִי – סממנים אלו השיבו את כחי כבימי נעורות.
שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מַכְחִישִׁים כֹּחוֹ שֶׁל אָדָם, וְאֵלּוּ הֵן, פַּחַד – דאגת העתיד. דֶּרֶךְ – טרחת הדרכים. וְעָוֹן – דאגת עוון שעשה. מבארת הגמרא, פַּחַד, דִּכְתִיב (תהלים לח יא) 'לִבִּי סְחַרְחַר עֲזָבַנִי כֹּחִי'. ותיבת 'סחרחר' פירושה מוקף דאגה, ואמר דוד המלך שמחמת הדאגה עזבו כוחו. דֶּרֶךְ, דִּכְתִיב (שם קב כד) 'עִנָּה בַדֶּרֶךְ כֹּחִי', שהדרך מענה ומכחשת הכח. עָוֹן, דִּכְתִיב (שם לא יא) 'כָּשַׁל בַּעֲוֹנִי כֹּחִי', שבגין העוון, כשל הכח.
שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מַתִּיזִין גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם, כלומר, מזיקין לקיום הגוף, וְאֵלּוּ הֵן, אֲכַל מְעוּמָּד, וְשָׁתָה מְעוּמָּד, וְשִׁימֵשׁ מִטָּתוֹ מְעוּמָּד.
חֲמִשָּׁה דברים, העושים אחד מהן קְרוֹבִין לְמִיתָה יוֹתֵר מִן הַחַיִּים, וְאֵלּוּ הֵן, אֲכַל וְעָמַד מיד לאחר האכילה, וכן שָׁתָה וְעָמַד, הִקִּיז דָּם וְעָמַד, יָשַׁן וְעָמַד, שִׁימֵשׁ מִטָּתוֹ וְעָמַד.
שִׁשָּׁה דברים הָעוֹשֶׂה אוֹתָן כאחת, מֵיד מֵת. וְאֵלּוּ הֵן, הַבָּא בְּדֶרֶךְ וְנִתְיַיגֵּעַ, ובעודו יגע הִקִּיז דָּם, וּמיד נִכְנַס לְבֵית הַמֶּרְחָץ, וְשָׁתָה יין וְנִשְׁתַּכֵּר, וְיָשַׁן עַל גַּבֵּי קַרְקַע, וְשִׁימֵשׁ מִטָּתוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְהוּא שֶׁעֲשָׂאָן כְּסִידְּרָן שנשנו בזה אחר זה. אָמַר אַבָּיֵי, אכן רק כְּסִידְּרָן הוא מֵת, אך אף אם עשאן שֶׁלֹּא כְּסִידְּרָן, הוא חֲלִישׁ - נחלש גופו. מקשה הגמרא, אִינִי – וכי אין מת אלא העושה כסדרן, וְהָא – והרי אשה ששמה מְעוּבֶּרֶת, עֲבָרָה לֵיהּ לְעֻבְּרָהּ תְּלָת מִינַּייהוּ – עשתה לעבד שלה שלושה מן הדברים האלו, וּמֵית. מתרצת הגמרא, הָהוּא בָּחוּשׁ חָווּ – אותו עבד חלש היה, אולם אדם בריא, אינו מת אלא אם עשה כולם כסידרם.
שְׁמוֹנָה דברים רִיבֵּן קָשֶׁה – עשיית כל אחד מהן באופן מרובה הוא

המשך בעמוד קפה

קשה לגופו, **וּמֵיעוּטָן יָפֶה** – אך באופן מועט הוא רצוי לרפואת גופו. **וְאִלּוּ חֵן, דֶּרֶךְ** – הליכה בדרכים, **וֶדֶרֶךְ אֶרֶץ** – תשמיש המיטה, **עוֹשֶׁר** נכסים, **וּמְלֵאכָה**, שתיית **יַיִן, וְשֵׁינָה**, רחיצת ושתיית **חַמִּין, וְהַקָּוֵת דָּם.**

שְׁמוֹנָה דברים **מְמַעֲטִים** באדם **אֶת הַזֶּרַע, וְאִלּוּ חֵן**, אכילת **הַמֶּלַח, וְהָרֶעֶב**, **וְהַנָּתָךְ** – צרעת. **כְּבֵיָה, וְשֵׁינָה עַל גַּבֵּי קַרְקַע**, ואכילת **גֶּרְגְּרָנִיּוֹת** – כוסברא, ואכילת **כְּשׁוּת** – מין זרע שמטילין לתוך השכר **שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ** – שלא בזמן שראויה לאכילה [ויבואר להלן בגמרא]. **וְהַקָּוֵת דָּם** הנעשית בחלק הגוף שלְּמַטָּה [ויבואר להלן בגמרא] ממעטת הזרע **כְּפָלַיִם** מכולן.

תָּנָא, כְּשֵׁם שֶׁקָּשָׁה הקות הדם **לְמַטָּה** בגוף למעט הזרע **כְּפָלַיִם, כָּךְ יָפֶה** הקות דם **לְמַעְלָה** – בחלק העליון של הגוף, **כְּפָלַיִם** מכל מקום אחר.

אָמַר רַב פָּפָּא,

מה ששנינו שהקזה לְמַטָּה קשה כפלים, היינו לְמַטָּה מִן הַבֵּיצִים. כגון, ברגליים ובשוקיים. ומה ששנינו שלְמַעְלָה יפה כפלים, היינו לְמַעְלָה מִן הַבֵּיצִים. כגון, בכתפיים בצואר ובמתניים. שנינו לעיל בין הדברים הממעטים את הזרע, וְכִשּׁוּת שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ. תָּנָא, כְּשֵׁם שֶׁאכילת הכשות קָשָׁה שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ וממעטת את הזרע, כָּךְ יָפָה אכילתה בִּזְמַנָּהּ. ומהו זמנה, אָמַר רַב פָּפָּא, זְמַנָּהּ בימי תְּמוּז. וְשֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ בימי מֵבֶת. ואילו ביוֹמֵי נִיסָן וְיוֹמֵי תִּשְׁרֵי, לֹא מֶעְלוּ וְלֹא קָשׁוּ – אכילתם אינה מועילה ואינה מזיקה:

שנינו במשנתינו: אָמַר כְּתָבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי וַאֲחוֹז קוֹרְדְּיָקוֹס, וְחָזַר וְאָמַר אַל תִּכְתְּבוּ אֵין דְּבָרָיו הָאַחֲרוֹנִים כְּלוּם: אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, באופן זה שחזר בו מהגט לאחר שאחזו קורדייקוס, אין ממתינים שיתרפא, אלא כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין גֵּט לְאַלְתַּר אפילו בחוליו, שאין הוא כשוטה שאינו יכול לגרש. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֵין כּוֹתְבִין אֶלָּא לְכְשֶׁיִּשְׁתַּפֶּה – כשיתרפא ויחזור לשפיותו. מַאי טַעְמָא דְּרִישׁ לָקִישׁ. משום דְּקָתָנֵי במתניתין אֵין דְּבָרָיו הָאַחֲרוֹנִים כְּלוּם, ומשמע שכותבים ונותנים לאלתר. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לָךְ, שכוונת המשנה היא אֵין בְּדָבָרָיו הָאַחֲרוֹנִים כְּלוּם, דְּלְבִי מַתְצִיל – שכאשר יתרפא לֹא צָרִיךְ לְמֵיהְדַּר אִימְלוֹכֵי בֵּיהּ – אין צורך לחזור ולקבל את רשותו לכתוב הגט, כיון שכל עוד הוא בחוליו אין בדבריו כלום, וּלְעוֹלָם אֵין כּוֹתְבִין אֶלָּא לְכְשֶׁיִּשְׁתַּפֶּה. מברר הגמרא: מַאי קָמִיפַּלְגֵי רבי יוחנן וריש לקיש. מבארת הגמרא, רֵישׁ לָקִישׁ מָרַמֵּי לֵיהּ – מדמה את מי שאחזו קורדייקוס לְעָשָׁן, שיכול השליח לכתוב וליתן הגט אף כשמשלחו ישן. וְרַבִּי יוֹחָנָן מְרַמֵּי לֵיהּ לִשּׁוֹטֶה, שאף אם מינה שליח קודם שנשתטה אין יכול השליח לכתוב הגט כל זמן שהמשלח שוטה. מברר הגמרא: וְרַבִּי יוֹחָנָן נַמִּי לִידַמְיֵהּ לְעָשָׁן – ורבי יוחנן, מפני מה לא דימה אף הוא קורדייקוס לישן. אמר לך רבי יוחנן שיש לחלק שֶׁיָּשָׁן לֹא מְחוּסַּר מַעֲשֶׂה אלא מתעורר הוא מאליו. אולם הָאי – החולה בקורדייקוס, הרי הוא מְחוּסַּר מַעֲשֶׂה כדי לשוב לבריאותו, שצריך לעשות לו רפואה, ולכך סובר רבי יוחנן שהוא כשוטה ופסול הוא לנתינת הגט. וְרֵישׁ לָקִישׁ נַמִּי נָיְדַמֵּיהּ לְשׁוֹטֶה – וריש לקיש, מפני מה לא דימה אף הוא קורדייקוס לשוטה. אמר לך ריש לקיש שיש לחלק שֶׁשּׁוֹטֶה לֹא סַמֵּיהּ בָּיְדָן – אין סם רפואתו בידינו. אולם הָאי מי שאחזו קורדייקוס, סַמֵּיהּ בָּיְדָן – רפואתו בידינו, והיא כפי ששנינו לעיל (סז:), בִּישָׁרָא סוּמָקָא אִגּוּמְרֵי, וְחַמְרָא מַרְקָא. וכיון שרפואתו בידינו, סובר ריש לקיש שהוא דומה יותר לישן ולא לשוטה, וכשר הוא לנתינת הגט. מקשה הגמרא: וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי, שאין כותבין את הגט אלא אם המשלח צלול בדעתו, וְהָאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל לגבי אדם היוצא ליהרג, שאם שָׁחֲטוּ בּוֹ ההורג שְׁנַיִם אוֹ רוֹב שְׁנַיִם מסימני שחיטה שבצווארו שהם הקנה והושט, ועדיין הוא חי אלא שמיתתו קרובה, וְרָמְזוּ וְאָמַר הנשחט כִּתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי, חֲרֵי אִלּוּ יְכָתְבוּ וְיִתְּנוּ, ואף שעד שעת כתיבה ונתינה ודאי ייחלש הבעל, מכל מקום כותבים ונותנים את הגט. וְתַנְיָא – וכעין זה שנינו בברייתא, רָאוּהוּ לאדם כשהוא מְגוֹדָד – גופו מחותך לחתיכות ועדיין לא יצאה נשמתו, אוֹ צָלוּב עַל הַצְּלִיבָה – עומד בעמוד ההריגה וכבר החלו בהריגתו, וְרָמְזוּ וְאָמַר כִּתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי, חֲרֵי אִלּוּ יְכָתְבוּ וְיִתְּנוּ. ואף שעד שעת כתיבה ונתינה ודאי ייחלש הבעל, מכל מקום כותבים ונותנים את הגט, והאיך סבר רבי יוחנן שמי שאחזו קורדייקוס אין כותבין הגט אלא לכשישתפה. מתרצת הגמרא: הָכִי הָשְׁתָּא – וכי מי שאחזו קורדייקוס דומה ליוצא ליהרג, הלא הָתָם לגבי מי שהתחילו בהריגתו, דַּעְתָּא צְילּוּתָא – דעתו צלולה הֵיא, ורק כְּחִישׁוּתָא הוּא דְּאַתְחִילָה בֵּיהּ – שהתחיל גופו להיחלש מחמת תחילת ההריגה, ומחמת כן אין בו הכח להוציא דבר בפיו אלא ברמיזה, ובאופן זה הוא ראוי לנתינת הגט. אולם הָכָא לגבי מי שאחזו קורדייקוס, דַּעְתָּא שְׁגִיעְתָּא הִיא – דעתו מבולבלת עליו כשוטה. מקשה הגמרא על דברי שמואל שהיוצא ליהרג נותנים הגט על פיו: וּמִי אָמַר שְׁמוּאֵל הָכִי, וְהָאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל היוצא ליהרג וּשָׁחֲטוּ בּוֹ שְׁנַיִם אוֹ רוֹב שְׁנַיִם סימני שחיטה, וְבָרַח ההרוג ממקום ההריגה, מְעַיְּדִין עָלָיו בבית דין שמת, ויכולה אשתו לינשא לאחר, שודאי ימות מחמת כן. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ חַי הוּא – ואם תעלה בדעתך לומר שאדם זה עדיין נידון כחי ויכולים ליתן גט לאשתו, אַמַּאי מְעַיְּדִין עָלָיו שמת, והלא נחשב הוא כחי. מתרצת הגמרא: אָמְרֵי – אמרו בבית המדרש, חַי הוּא, וְסוֹפוֹ לָמוּת, ולכך ניתן להעיד עליו לאחר זמן, ולהתיר את אשתו. מקשה הגמרא: אֶלָּא מַעְתָּה מי ששחטו בשוגג יְהֵא גּוֹלֶה עַל יָדוֹ לעיר מקלט, כיון שסופו למות על ידו, וְאַלְתָּה תַּנְיָא – ומדוע שנינו, שאם שָׁחֲטוּ בּוֹ שְׁנַיִם – שני סימני שחיטה, אוֹ רוֹב שְׁנַיִם בשוגג, חֲרֵי זֶה השוחט אֵינוֹ גּוֹלֶה על ידו, ומוכח שאין סופו ודאי למות ולכך אינו גולה על ידו, ואם כן מדוע אמר שמואל שמעידין עליו שמת. מתרצת הגמרא: מה שאמרה הברייתא שאינו גולה על ידו, הוא מטעם אחר, דְּהָא אִיתְּמַר עָלָהּ – שהרי שנינו על הברייתא ההיא, מה טעם שאינו גולה, אָמַר רַבִּי הוֹשַׁעְיָא, משום דחַיִּישִׁינַן שָׁמָא חֲרָחַ הנושבת באותו מקום בְּלֶבְלְתּוֹ ובלא הרוח לא היה מת. אִי נַמִּי – טעם נוסף שאינו גולה, כיון ששמא הוּא – הנהרג עצמו קֵרֵב אֶת מִיתָתוֹ על ידי שפירכס. ואף שסופו היה למות גם בלא שיפרכס, אולם כיון שקירוב המיתה בא על ידו, אין גולה על ידו. מברר הגמרא: מַאי בֵּינַייהוּ – מהו הנפקא מינה בין שני טעמים אלו, אם נתקרבה מיתתו על ידי הרוח, או שקירב הוא מיתתו על ידי פירכוס. מבארת הגמרא, אִיכָּא בֵּינַייהוּ, דְּשַׁחֲטֵיהּ בְּבֵיתָא דְּשַׁיָּשָׁא – ששחטו בתוך בית של שיש, שהוא סתום ביותר ואין הרוח מגיעה לשם, וּפִירְכְּסֵיהּ. שאם הטעם שפטור מגלות הוא משום שמא הרוח בלבלתו אין זה שייך כאן, ואם משום פירכוס הרי הוא פטור. אִי נַמִּי – נפקא מינה נוספת, דְּשַׁחֲטֵיהּ בְּבָרָא וְלֹא פִּירְכְּסֵיהּ – באופן ששחטו בחוץ במקום שיש רוח אך ראינוהו שלא פירכס:

שנינו במשנה: נִשְׁתַּתֵּק וְאָמְרוּ לוֹ נִכְתּוֹב גֵּט לְאִשְׁתְּךָ כּוֹ' והרכין בראשו, בודקין אותו שלשה פעמים, אם אמר על לאו לאו ועל הן הן, הרי אלו יכתבו ויתנו: מקשה הגמרא: מנין לנו שהרכנת הראש אות הסכמה היא, וְלֵיחוּשׁ דִּלְמָא שִׁיחְיָא דִּלְאו לְאו נָקְטֵיהּ, אִי נַמִּי שִׁיחְיָא דְּהֵן הֵן נָקְטֵיהּ – נחשוש שמא אחז אותו חולי של נענוע הראש באות הן או חולי של נענוע הראש באות לאו, ואינו מתכוין בהרכנת הראש להסכים לגירושין. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב יוֹסֵף כַּר מַנְיוּמִי אָמַר רַב נַחְמָן, בדיקה זו נעשית באופן דְּאָמְרִינַן לֵיהּ בְּסֵירוּגִין. כלומר, ממתינין בין ההרכנה לשאילה שעה, ואז חוזרין ושואלין לו אותה שאילה עצמה. ואם השיב כראוי הרי זה סימן שהוא בדעתו ואין לחוש שמא אחזו חולי של נענוע הראש, כיון ששאלוהו שלש פעמים בהפסקות ולא רצופין. מקשה הגמרא: וְלֵיחוּשׁ דִּלְמָא שִׁיחְיָא דְּסֵירוּגִין נָקְטֵיהּ – עדיין נחוש אף בזה שמא אחזו חולי של הרכנת הראש בפרקי זמן קצובים בהפסקת שעה בין הרכנה להרכנה. מתרצת הגמרא: הבדיקה נעשית באופן דְּאָמְרִינַן לֵיהּ חַד לָאו וּתְרֵין הֵן, וּתְרֵין לָאו וְחַד הֵן – שואלים אותו שאלה אחת שתשובתה לאו ולאחר מכן שתי שאלות שתשובתן הן. ושוב שתי שאלות שתשובתן לאו, ושאלה אחת שתשובתה הן. ואם השיב על כל אלו בראוי, שוב אין לחוש שמא הוא מחמת חולי הרכנת הראש, לפי שאין חולי כזה שמחמתו ירכין החולה ראשו לפי סדר מעין זה. הגמרא מבארת אלו שאלות שואלין אותו לבדקו: דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל תָּנָא, אוֹמְרִים לוֹ – שואלים אותו אם זקוק הוא לִדְבָרִים שֶׁל יְמוֹת הַחַמָּה כשעכשיו הוא בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, וְכן אם זקוק לדברים שֶׁל יְמוֹת הַגְּשָׁמִים כשעכשיו הוא בִּימוֹת הַחַמָּה. ואם משיב על שאלות אלו בראוי, אזי אות היא שדעתו צלולה.

מברר הגמרא: מַאי נִיהוּ – מה הן הדברים של ימות הגשמים וימות החמה, אִילֵימָא – אם נאמר שדברים של ימות הגשמים הם גְּלוּפְקָרֵי – טלית של צמר המחממת וראויה לימות הגשמים, וּדברים של ימות החמה הם סָדִינֵי – סדין פשתן הראוי לימות החמה, ובאלו בודקים אותו, וְלֵיחוּשׁ דִּלְמָא קוֹרָא אַחֲדֵיהּ – נחשוש שמא אחזתו צינה בימות החמה ומחמת כן נזקק הוא לבגד חם. אִי נַמִּי – וכמו כן נחשוש שמא בימות הגשמים חַמָּה אַחֲדֵיהּ – אחזו חום וזקוק הוא לבגד קל של פשתן. ואם כן אף אם השיב על דברים אלו 'הן' אף שלא בעונתן מנין לנו שאין הוא בדעתו, ומה מועילה בדיקה זו.